

Mevcut Karmaşadan Muhtemel Kargaşaya: Bosna Hersek Polis Sistemi ve Sorunlar**From Current Complexity to Possible Chaos: Bosnia Herzegovina Police System and Problems**

Gönderilme tarihi/received: 09.11. 2019

Kabul tarihi/accepted: 07.12.2019

Araştırma Makalesi / Research Article

Seda ÖZ YILDIZ¹**Öz**

Demokratik ülkelerin hukuki, siyasi ve idari yapılarının anlaşılmasında polis teşkilatlarının analizi önemli bir göstergedir. Zira kamu düzeninin sağlanması ve korunmasından sorumlu, devlet vatandaş ilişkilerinde ön planda olan, meşru ve silahlı kanun uygulayıcı güç olan polis teşkilatları, devlet mekanizmalarının da odağında bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusunu, Bosna Hersek polis sisteminin mevcut durum ve sorunlar ekseninde analizi oluşturmaktadır. 1995 tarihli Dayton Anlaşması'ndan sonra temel değişim ve dönüşümler ile önemli reformlar yaşanan Bosna Hersek Polis Teşkilatı'nın karmaşık yapısı pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Çalışmada bu sorunların başlıcaları olarak Bosna Hersek'te polisin siyasallaşması, polis görevlendirmelerinde etnisiteye dayalı ayrımcılık, Sırp Cumhuriyeti bölgesi polisinin etnik milliyetçi reform girişimleri ve Rusya'nın bu bölgedeki etkisi ile yolsuzluk sorunu ile bir arada gelişen halkın polise duyduğu güvenin azalması belirlenmiştir. Bosna Hersek polis teşkilatının analizinin başta Balkan coğrafyasındaki ülkeler olmak üzere diğer çatışma sonrası reform süreçlerinde bulunan pek çok ülke için özel bir deneyim olması ve gelecekte Balkan coğrafyasında yaşanabilecek olası kargaşaları öngörme açısından da önem arz eden bir konu olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bosna Hersek, Bosna Hersek Polis Teşkilatı, Polis Reformu**Abstract**

It is considered that one of the most important indicators in understanding the legal, political and administrative structures of democratic countries is the police organizations. As a legitimate and armed law enforcement force, police organizations, with responsibility of the establishment and protection of public order and state-citizen relationship, take place focus of state mechanism. The subject of this study is to discuss the current situation and problems of the police organization system in Republic of Bosnia and Herzegovina. The complex structure of the police in Bosnia and Herzegovina, which underwent major changes and transformations and significant reforms since the 1995 Dayton Agreement, brought many problems. In this study, these problems were defined as the politicization of the police in the Republic of Bosnia and Herzegovina, ethnic-based discrimination in police employment, the ethnic nationalist reform attempts of the Republika Srpska region, and the Russian influence in this region and

¹Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, E mail: ozseda@gmail.com. ORCID No: 0000-0002-2130-3938.

the decrease in the trust of the people developing in the region with the corruption problem. It is considered that the analysis of the police of the Republic of Bosnia and Herzegovina is an important experience in terms of predicting the possible turmoil in the Balkan region in the future, as it is an important experience for other countries involved in other post-conflict reform processes in the Balkan region.

Keywords: Republic of Bosnia Herzegovina, BiH Police Administration, Police Reform

Giriş

Güvenlik ihtiyacı, devlete duyulan ihtiyacın temel sebeplerinden biridir. Genel olarak güvenlik hizmetleri, iç güvenlik hizmetleri ve dış güvenlik hizmetleri şeklinde geleneksel bir ayrıma tabi tutulduğunda görev yönünden silahlı kuvvetler, dış güvenlik; polis ise iç güvenlik hizmeti sunmaktadır. İç güvenlik, suçun önlenmesi ve suçluların yakalanması ile ilgili hukuki rejime dayalı bir kamu hizmetidir. Güvenlik hizmetleri, demokratik ülkelerde süreklilik ve bütünlük içeren bütüncül bir uygulama özelliği göstermektedir. Kamu düzeninin korunmasının devletin asli amaçlarından biri olduğu göz önüne alındığında kamu düzenini korumadaki süreklilik, devletin sürekliliği ile de yakından ilgilidir. Diğer yandan iç güvenlik hizmetiyle eşdeğer tutulan polislik olgusu da her siyasi ve toplumsal düzene özgü olarak değişebilmektedir. Toplumdan topluma, devletten devlete değişen fonksiyonlarıyla anlamı da farklılaşan polis kavramı, yeri geldiğinde aynı toplum ve devlet içerisinde bile zaman içinde değişen şartlara göre farklı anlam ve fonksiyonlar üstlenebilmektedir. Neocleous (2008), güvenliğe toplumun biçimlenmesine ve siyasal yönden düzenin yeniden kendini üretmesine imkân sağlayan bir olgu olarak bakmakta ve devleti güvenlik risklerini ve tedbirlerini belirleyen ardından da güvenlik güçlerini yayan bir düzen aracı olarak tanımlamaktadır (s.11). Devletin kamu düzenini sağlama adına kullandığı araçsal kurum da polis teşkilatı olmaktadır. Polis devletlerin kamu düzeninin sağlama konusunda temel kurumlarından biri olmakla birlikte demokratik toplumlarda polisin temel görevi kamu düzeni ve salâhiyetini devam ettirmektir. Ayrıca vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini koruma, suçu önleme ve suçla mücadele, vatandaşlara hizmet vermek ve gerekli yardımı sağlama konusunda da önemli görevleri bulunmaktadır. Kısacası bir polis teşkilatının incelenmesi aynı zamanda o devletin demokratikleşme sürecinin ve derecesinin belirlenmesinde önemli ipuçları sağlamaktadır (Öz Yıldız, 2016, s.7).

Bosna Hersek'teki mevcut polis sistemi, ulusal ihtiyaçlar ve milli politikalar doğrultusunda geliştirilen bir sistemden çok uluslararası müdahaleler ve dış politikalar ekseninde teşkil edilen bir sistemdir. Bu çalışmanın konusunu, Bosna Hersek'te Dayton Anlaşması sonrasındaki süreçte teşkil edilen polis teşkilatı uygulamalarının analiz edilmesi oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, Bosna Hersek'teki polislik sisteminin uygulama düzeyinde ülkenin iç politikasına da sirayet eden sorunlarının ortaya konulmasıdır. Şimdiye kadar Bosna Hersek üzerine pek çok çalışma yapılmasına rağmen ülkenin polis sisteminin analizi özelinde bir çalışmaya rastlanmamış olması çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Bosna Hersek, çatışma sonrası ülkelerde uluslararası müdahalelerle teşkil edilen polis sistemine en iyi örnek teşkil eden bir ülke olarak değerlendirildiğinde, ülkedeki polislik sisteminin karşılaştığı sorunların analizi diğer tüm benzer ülkeler açısından da önemli veriler sunmaktadır.

Özellikle çatışma sonrası ve modern demokrasiye geçiş süreçlerindeki ülkeler açısından güvenlik sektörü reform süreçlerinde polis teşkilatlarının revizyonu ve işleyiş düzeninin köklü değişimlerle yenilenmesi öncelik taşımaktadır. Bu gerçek, Bosna Hersek devletinin gerek kuruluş, gerekse yeniden reform süreçlerinde de geçerli olmuş, polislik kurumunun yapılanması uzun yıllar öne çıkan bir öncelik olarak yerini korumuştur. Bosna Hersek'te polisin yeniden yapılandırma sürecinin uluslararası girişimler tarafından ve genel olarak ele alındığında Avrupa ve uluslararası hukuk ile entegrasyonunun sağlanması

maksadıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu açıdan Bosna Hersek, çatışma sonrası ülkelerde istikrarın dış müdahalelerle yapay olarak gerçekleştirilmesinin etkileri konusunda önem taşımaktadır.

Bosna Hersek, Dayton Anlaşması ile kurulan devletin karmaşık anayasal düzeniyle eşdeğer biçimde karmaşık bir polis teşkilatlanmasına sahiptir. Bosna Hersek'te yekpare bir polis teşkilatı bulunmamakla birlikte polislik teşkilatlanması da anayasal düzene paralel olarak üç seviyeli gerçekleşmiştir: Devlet düzeyinde polislik, Entite- diğer deyişle Devlet içerisinde bağımsız ve özerk ayrı bir oluşum - düzeyinde polislik (Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti), Brčko Özerk Bölge Polisi ve Bosna Hersek Federasyonu içerisinde kalan kanton düzeyindeki polislik. Ülke içerisinde bu teşkilatlanmalardan hiçbiri diğeriyle hiyerarşik bir ilişki içerisinde bulunmamakla birlikte koordinasyon esasına dayalı bu sistemin işlerliği konusunda pek çok soruna sahiptir. Bu sorunların tespiti ve analizi açısından toplumların ve kurumların değişimlerini anlamaya yönelik bilgi üretme sürecine tümevarımla katkı sunan nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamında veriler öncelikli olarak Mayıs 2019 ayı içerisinde gerçekleşen Bosna Hersek Federasyonu İçişleri Bakanı Aljoša Čampara ile Bosna Hersek Polis Akademisi Başkanı Nusret Besirevic ile yapılan kişisel görüşmelerden elde edilmiş olup söz konusu veriler aynı zamanda çalışmanın özgün yanına da katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Bosna Hersek ulusal hukuk belgeleri, 2018-2019 yılları arasında Bosna Hersek polis sistemi üzerine yayınlanan uluslararası belgeler ile Balkan Araştırma ve Raporlara Ağı (BIRN) tarafından yayınlanan BalkanInsight web sitesinde Bosna Hersek polis sistemiyle ilgili çıkan haberler derlenmiştir. Toplanan belge ve veriler bir araya getirilerek Bosna Hersek'teki mevcut polis sistemiyle ilgili sorunlar bağlamında belirli başlıklar altında kategorize edilerek bulgular sistematik hale dönüştürülmüştür.

Bu çalışmada öncelikle Dayton Anlaşması'ndan 2012'ye kadar olan süreçte polislik sisteminin kuruluşunun kısaca bir tarihçesi verilerek, Bosna Hersek polislik sisteminin genel işleyişi açıklanmaktadır. Ardından sistemde yer alan polislik düzeylerinin yetki ve sorumlulukları genel hatlarıyla analiz edilerek günümüzde Bosna Hersek'te polislik sisteminde karşılaşılan sorunlar bireysel gözlemler ve yerel basında çıkan haberler ışığında ortaya konulmaktadır.

1. Bosna Hersek Polis Reformunun Kısa Tarihçesi

Soğuk Savaş sonrası süreçte Batı Balkanlar'daki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Bosna Hersek'in, eski Yugoslavya'nın dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden tüm ülkeler içerisinde bağımsız bir devlet olma sürecini en zor yaşayan ülke olduğu söylenebilir. 1992-1995 yılları arasındaki Bosna Savaşı nedeniyle ülke, 100 binden fazla kişinin hayatını kaybettiği ve pek çok maddi ve manevi yıkımın yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Bosna Hersek'te yaşanan güvenlik sektörü reformu, öncelikle savaştan barışa, barıştan uzlaşmaya ve uzlaşmadan kurum inşasına geçiş olarak aşamalar kaydetmiştir. Birleşmiş Milletler 1995/1029 No'lu Konsey kararı ile kurulan 56 ülkenin üyesi bulunduğu ve Bosna-Hersek için imzalanan Dayton Anlaşması sonucunda oluşturulan, söz konusu antlaşmanın uygulanmasını sağlama amacı güden uluslararası bir konsey olan Barışı Uygulama Konseyi'nin (PIC) temel hareket noktası, Bosna Hersek'te kurulacak demokratik bir polis sisteminin ülkenin geçirdiği etnik çatışmalar, savaş ve mevcut sosyolojik yapısı itibarıyla “şiddetli çatışmaların yeniden başlatılması olasılığını azaltma” esasına dayalı olması gerektiği prensibi üzerine odaklanmıştır (Mounier, 2007, s.53). Bosna Hersek'te gerçekleştirilecek polis reformları aynı zamanda siyasi istikrara doğru atılan gerekli bir adım olarak görülmüş ve devletin Avrupa-Atlantik entegrasyonuna doğru ilerlemesinin ön şartı olarak kabul edilmiştir.

Bosna Savaşı öncesinde sivil bir polis biriminden bahsetmenin mümkün olmadığı Bosna Hersek'te polis, ordunun bir parçası olarak görev yapmıştır. Bosna Savaşı'nın hemen ardından polis güçleri de etnik

grupların çoğunluk oluşturduğu coğrafyalara göre sınırlara ayrılmıştır. Dayton Barış Anlaşması'na kadar olan süreç dâhilinde polis, yerel istihbarat servisleri ile yakın ilişkili olarak çalışmış ve ciddi bir siyasi baskı ile etkinin altında görev yapmıştır. Etnik milliyetçilik duygularının oldukça baskın olduğu bu yıllarda her polis, sıklıkla, kendisinden farklı etnik kimliğe sahip halk üzerinde hukuk dışı güç uygulamalarında bulunmuştur (Wisler, 2005, s.145). Boşnak ve Hırvat polis güçleri, Dayton Barış Anlaşması'nın bir sonucu olarak genellikle Bosna Hersek Federasyon çatısı altında birleşirken, Sırp Cumhuriyeti ise çoğunlukla Bosnalı Sırp polisleri kendi çatısı altında birleştirmiştir (Padaruriu, 2014, s.2).

Bosna Hersek polis teşkilatının yeniden oluşturulması, Bosna Savaşı'nın 1995'te sona ermesiyle birlikte başlanan ilk uluslararası çalışmalardan biri olmuştur. Zira savaştan hemen sonraki dönemde polis, ülkede etnik açıdan bölünmüş bir görünümde olup temel işlev itibarıyla milliyetçi partilerin siyasal gücünü koruma ve mültecilerin evlerine dönmelerini engelleme işlevini yerine getirmekte idi (International Crisis Group, 1999, s. 3-4). Bosna Hersek'te savaş sonrası polislik kurumunun yeniden inşası, aynı zamanda yalnızca kendi etnik kimliklerine, ulusal siyasi figürlerine ve parçalanmış bir polis gücünün yeniden bir araya getirilmesi gibi zorlu bir görev anlamına da gelmekteydi. Dayton Barış Anlaşması'nın Ek 11 No.lu hükmünün uygulanması amacıyla Bosna Hersek'te Federasyon ve kantonlardaki polis birimlerinin yeniden yapılanması ve reformların gerçekleştirilmesi için 25 Nisan 1996 yılında imzalanan Bonn-Petersberg Anlaşması, Bosna Hersek Federasyonu'ndaki polisi yeniden yapılandırmaya başlamak için atılan adımların ilk somut girişimini oluşturmuştur (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019).

Dayton Barış Anlaşması, Bosna Hersek için yeni bir yönetim çerçevesi sağlamakla birlikte polis teşkilatının yeniden inşa edilmesi için yetki ve sorumluluğu Birleşmiş Milletler'e devretmiştir (Merlingen ve Ostrauskaite, 2006, s.36-37). Buna ek olarak Dayton Barış Anlaşması ile birlikte ülkedeki polis reformu uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla bir Yüksek Temsilcilik kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Uluslararası Polis Görev Gücü'ne yerel makamlara "uluslararası standartlara uygun işleyiş ve uluslararası kabul görmüş insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması" çerçevesinde çalışan sivil hukukçular atanmıştır (Dayton Peace Agreement, Annex 11, s.55). Misyonun temel görevi, yargı kurumları ve yasa uygulayıcılar dâhil ilgili yasa uygulama faaliyetlerini ve işleyişlerini izlemek, gözlemek ve denetlemek, polise danışmanlık ve eğitim vermek gibi bir dizi eylemler ile Bosna Hersek devlet makamlarına kolluk kuvvetlerinin teşkilatı ve gözlenen kamu güvenliği tehditleriyle mücadele kapasiteleri hakkında tavsiyelerde bulunmak olmuştur (Dayton Peace Agreement, Annex 11, s.56). Barış anlaşmasının imzalanmasının ardından, 1995'te Birleşmiş Milletler Uluslararası Polis Görev Gücü, Saraybosna'da kurulmuştur.

1995'ten 2002 yılının sonuna kadar devam eden Birleşmiş Milletler gözetim döneminin sonunda, Bosna Hersek'teki yapısal dönüşümler, içeriği ve hızı itibarıyla "Çatışma Sonrası Yönetim" bağlamında ele alınabilir. Dayton Barış Anlaşması'nın imzalanmasından itibaren Bosna Hersek'teki gelişmeleri yakından takip eden Avrupa Birliği tarafından 2003 yılında Bosna Hersek'in istikrara kavuşması için Bosna-Hersek Avrupa Birliği Polis Misyonu (EUPM) oluşturulmuştur. 1 Ocak 2003'te Avrupa Güvenlik ve Savunma politikaları kapsamında üç yıllığına teşkil edilen EUPM'in görevi, Bosna Hersek yöneticilerinin talebi üzerine 30 Haziran 2012 tarihine kadar sürdürülmüştür. EUPM, 2008 polis yasalarının kabul edilmesinde başat konumda olmakla birlikte var olan pek çok sistematik sorun dururken izlediği politikalarla –özellikle de Avrupa Birliği'ni ilgilendiren organize suçlar ve yolsuzlukla mücadeleyi diğer sorunların önüne almasıyla- eleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'nin Bosna Hersek'teki temel reform ilkelerinden birini de, polisin depolitizasyonu oluşturmuştur. Genel olarak depolitizasyon, politik etkinin veya kontrolün kaldırılmasını veya belirli bir kurumu apolitik kılmayı gerektiren bir olgudur. Bosna Hersek'te depolitizasyon, polisin, yerel

politikacıların gereğinden fazla etkisi olmadan işlerini yapabilen bağımsız bir kurum haline gelmesini gerektiriyordu. Gerçekten de, Bosna Hersek'in İstikrar ve Ortaklık Anlaşması şartlarını sağlamasıyla ilgili olarak Avrupa Birliği Polisin Yeniden Yapılandırılması Komisyonu Başkanı Wilfried Martens, polis reformu için gerekli üç temel unsurun altını çizirken gelecekteki polis sistemini uygunsuz siyasi müdahalelerden korumanın önceliğinden bahsetmiştir (Collantes Celador, 2008; Wisler, 2005).

Sonuç olarak, 1995-2002 yılları arasında Birleşmiş Milletler'in Bosna Hersek polis teşkilatı üzerindeki temel misyonu, polislerin yetiştirilmesi ve eğitim sertifikalarının verilmesi, polis birimlerinin uluslararası akreditasyonunun sağlanması, polisin meşruiyetinin temini üzerine odaklanmıştır. 2003-2012 yılları arasındaki süreçte Birleşmiş Milletler'in yerini Avrupa Birliği almış ve organize suçlar ile yolsuzlukla mücadele, polisin ülke çapında yeniden yapılandırılması, yasal reformlar ile birlikte polisin depolitizasyonu ve kapasitesinin geliştirilmesine destek sağlanması ile yine polisin meşruiyetinin temini odaklı uygulamalara ağırlık verilmiştir (Padurariu, 2014, s.15).

2. Yeni Anayasal Düzen Ekseninde Bosna Hersek Polis Teşkilatlanması

Bosna Hersek'te merkezi bir polis teşkilatı bulunmamakla birlikte polislik teşkilatlanması da anayasal düzen çerçevesinde üç düzeyde faaliyet göstermektedir: Devlet düzeyinde polislik, Entite düzeyinde polislik (Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti), Brčko Özerk Bölge Polisi ve Bosna Hersek Federasyonu içerisinde kalan kanton düzeyindeki polislik. Anayasal düzen dâhilinde kurulan üç seviyeli teşkilatlanma ve 16 farklı polis birimi arasında hiyerarşik bir ilişki kurulmamıştır. Bosna Hersek İstatistik Kurumu verilerine göre 2013 yılı itibariyle ülkede 3 milyon 791 bin 622 nüfusa sahip ülkede toplam polis sayısı 16.618 dir (Census of Population, 2013, s.3; Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019). Ülkede 100 bin kişiye 438 polis görevlisi düşmektedir.

Polis görevlileri haricinde İçişleri Bakanlığı ve bağlı birimlerinde sivil memurlar da görev yapmakta olup hâlihazırda sayısı 6.528 dir (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019). Ülkede görev yapan tüm polisler arasında 1.181 kadın polis -ki polis teşkilatı içerisindeki oranı % 7'dir- sivil görevliler arasında ise 3.269 memur görev yapmaktadır (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019).

Bosna Hersek'teki polis yapılanmasına göre polislerin eğitimi farklı düzeylerde ve farklı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Devlet düzeyinde faaliyet gösteren Eğitim Ajansı, Bosna Hersek polisinin temel eğitim, uzmanlık eğitimleri ve hizmet içi eğitim programlarını düzenlemektedir (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019). Bosna Hersek Federasyonu'nda Federal İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir Polis Akademisi bulunmaktadır. Federal İçişleri Bakanlığı'na bağlı polisler, adliye polisleri, kanton İçişleri Bakanlıklarının polisleri, Bosna Hersek Federasyon polis birimleri, Sırp Cumhuriyeti ve Brčko Özerk bölge polisleri Polis Akademisi'nde eğitilerek ilk derece polis memuru ve ilk derece amir ünvanı almaktadır (Law on Internal Affairs of the Federation of BiH, Articles No. 1 ve No. 26 (3); Official Gazette of BiH No. 81/2014). Sırp Cumhuriyeti nezdinde görev yapan polis memurları, bahsi geçen Polis Akademisi ile birlikte İçişleri Üniversitesi'nde ikili eğitim alma hakkında da sahiptir. Polis Akademisi ile birlikte İçişleri Üniversitesi Kanun Uygulayıcı Bölümü'nden mezun olan polisler aynı zamanda hukuk mezunu sayılmaktadır (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019).

Bu çalışmada sıklıkla altı çizildiği üzere Bosna Hersek'in anayasal yapısının karmaşası devletin polis sisteminin de karmaşık bir yapıda işleminin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla polis birimlerinin coğrafi düzeyde belirgin ve sınırlı yetkilerinden söz etmek mümkün değildir. Bu çerçevede, polisin yapısı ve teşkilatlanmasının coğrafi sorumluluk sahasından ziyade daha çok görev temelli ayrıma dayandığını ileri sürmek mümkündür. Her ne kadar adı suçların soruşturulması, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması Bosna Hersek Federasyonu içinde Kanton İçişleri Bakanlıklarına, Sırp Cumhuriyeti içinde kendi İçişleri Bakanlığı'na ait bir görev olsa da ciddi ve büyük suçların

soruşturulması devlet düzeyinde Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı tarafından gerçekleştirilmektedir. Polis birimleri arasında kesin görev ve sorumluluk sınırlarının bulunmaması çoğu zaman görev çakışmalarına da sebebiyet vermektedir (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

Bosna Hersek polis sisteminin temel felsefesinin özgünlüğü, birimler arası hiyerarşik ilişkiye değil koordinasyona dayanmasıdır. Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı'nın ve devlet düzeyindeki diğer kurumların, İçişleri Bakanlıkları ve kurumların varlıkları üzerinde yürütme işlevi bulunmamaktadır. Federasyon İçişleri Bakanlığı veya Federasyon Emniyet Müdürlüğü'nün ise İçişleri Bakanlıkları Kanunu'na göre icra görevi yoktur. Bu kısmen uyumlaştırılmamış yasal çerçevenin bir sonucu olup aynı zamanda Bosna Hersek'teki polis sisteminin işleyişine de olumsuz yansımaktadır. Bu nedenle, Bosna-Hersek'teki çeşitli polis kurumlarının /birimlerinin, yürürlükteki yasal hükümlere göre, başka bir kurumun doğrudan yetki alanına giren görevleri yerine getirmesi yaygın bir durumdur (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

Örtüşen yetki alanlarının varlığı, 2008'den sonra, devlet düzeyinde kurulan güvenlikle ilgili diğer idari örgütler ile daha da karmaşık hale gelmiştir. Bunun nedeni, kanton ve belediyeler düzeyinde kabul edilen pek çok kanunun devlet düzeyindeki kanunlarla uyumsuz olması ya da polis sorumluluk bölgeleri arasında kesin bir çizginin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, devlet düzeyinde iç güvenlikten sorumlu güvenlik kurumlarının yetki ve faaliyetleri ile belediye/kanton seviyesinde iç güvenlikten sorumlu polis birimleri arasında net bir ayırım belirlemek oldukça zor bir konudur. Örneğin, Bosna Hersek'teki polis teşkilatlarının örgütlenmeleri ve işleyişi çerçevesinde yaşanan en önemli sorunlardan birini sivil-polis ayrımı oluşturmaktadır. Entite ve kanton düzeyindeki polis teşkilatlarının (Emniyet Müdürlükleri) sivil kurumlara, yani İçişleri Bakanlıklarına bağlı olması, diğer bir deyişle polisiye meseleler hakkında aynı zamanda polis dışında sivil devlet görevlilerinin de sorumlu olması, Bosna Hersek polis sistemi açısından bazı sorunlara neden olmaktadır. Bosna Hersek'teki operasyonel polis işlerini yürüten, polis memurlarını işe alan, pek çok güvenlik meseleleriyle ilgilenen kişiler sivil devlet memurları iken sivillerin maaş ve statülerinin düşük, sorumluluk ve yetkilerinin yüksek olması iş motivasyonunu düşürebilmektedir. Keza çoğu çalışanı sivil olan devlet düzeyindeki iç güvenlik kuruluşları, polis yapılarına finansal destek sağlamak, suçla ilgili sorunların çözümünde yer almak ve entite/kanton düzeyindeki polislerin idari ve yasal işlemlerini de gerçekleştirmekte iken kendileri polislerden oldukça az ücret almakta ve özlük hakları itibarıyla polislerden daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır.

Bosna Hersek polis sisteminin içeriğini ve örgütlenmesinin daha iyi anlaşılabilmesi için mevcut polis sisteminin üç düzeyde ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Brčko Bölgesi, Bosna Hersek içinde özel bir anayasal kategori olarak tanımlanmasına rağmen, adli yapıların işlerini yürütmesi için polis teşkilatını devlet seviyesine dâhil etmesi gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmada Bosna Hersek polis sisteminin her polis teşkilatı düzeyinde yetkinliklerinin açıklanmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

2.1. Bosna Hersek birinci düzey polis sistemi

Bosna Hersek Federasyonu içinde bulunan İçişleri Kanton Bakanlıkları ilk düzey polis sistemini oluşturmaktadır. Kantonlar Bosna-Hersek Federasyonu'nu oluşturan yönetim birimleri olup toplam on kantondan beş tanesi (Una-Sana, Tuzla, Zenica-Doboj, Bosna Podrinje ve Saraybosna) Boşnak çoğunluklu, üç tanesi (Posavina, Batı Hersek ve Livno) Hırvat çoğunluklu ve iki tanesi (Merkez Bosna ve Hersek-Neretva) karışık etniklidir, yani bu bölgede farklı etnik grupların korunması için özel yasama prosedürleri uygulanmaktadır (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20

Mayıs 2019). Kantonlar sadece Bosna Hersek Federasyonu içinde buldukları için Sırp Cumhuriyeti içerisinde bu düzey polis birimi bulunmamaktadır. Her kantonun kendi İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak birbirinden bağımsız yerel kanunları olabilmektedir. Federasyon içinde on adet Kanton İçişleri Bakanlığı bulunmaktadır ki bağlı buldukları kanunlar birbirinden farklı olabilse de Bosna Hersek Federasyonu Anayasası ile uyumlu olmak zorundadır.

Kanton İçişleri Bakanlıkları ile Federasyon İçişleri Bakanlığı arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmamaktadır; her kanton kendi kanunlarını, belirlenen görev ve sorumluluklarını özerk bir yapı içerisinde uygulamaktadır. Bu açıdan Bosna Hersek Federasyonu polis sistemi, merkezi olmayan ve koordinasyonu önceleyen bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Federasyon İçişleri Bakanlığı, Kanton İçişleri Bakanlarına kantonların iç güvenliği ile ilgili yasalarda belirtilen yetki ve sorumlulukları devredebilmektedir. Kanton İçişleri Bakanlıkları kanton yönetimlerine bağlı olarak çalışmakta ve bütçe yönünden her kanton yönetimi kendi içişleri bakanlığını finanse etmektedir. Kanton İçişleri Bakanlıkları görev ve sorumluluk sahası açısından kendi polis teşkilatlarını oluşturmaktadır. Her yönetim birimi yerel yönetim seviyesinden iki ya da daha fazla Emniyet Müdürlüğü kurmuştur. Her kanton yönetimi kendi iç hukukları doğrultusunda;

(a) Vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlama,

(b) Kamu düzeni ve güvenliğini sağlama,

(c) Federal İçişleri Bakanlığı sorumluluğuna girmeyen suçları önleme ve bu suçlarla mücadele ile suçluların tespiti ve yakalanması sorumluluklarına sahiptir (Law on Internal Affairs of the Federation of BiH, Articles No. 1 and No. 26 (3); Official Gazette of BiH No. 81/2014).

Kantonlar dâhilinde polis birimlerinin ihtiyacı olan silah, donanım, hizmet içi eğitim ve polisin profesyonelleşmesine ilişkin her türlü projenin geliştirilmesi, Kanton İçişleri Bakanlığı'na aittir. Bosna Hersek Federasyonu'nun on kantonunda bulunan İçişleri Bakanlıklarına bağlı görev yapan toplamda 10.392 görevli bulunmaktadır (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

2.2. Bosna Hersek ikinci düzey polis sistemi

Bosna Hersek'in ikinci düzey polis sistemi entite seviyesinde üç temel birimden oluşmaktadır: Federasyon İçişleri Bakanlığı, Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Bosna Hersek Brčko Özerk Bölgesi Polisi. Söz konusu üç birimde toplamda 8.091 polis ve sivil görevli çalışmaktadır (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

Federasyon İçişleri Bakanlığı, Bosna Hersek Federasyonu İçişleri Kanunu'na göre terörizmle mücadele, kantonlar arası işlenen suçlar, organize suçlar ve bu kapsamdaki narkotik suçlarla mücadele ve bahsi geçen suçların şüphelilerinin yakalanmasından sorumludur (Official Gazette of Federation BiH No. 81/14). Federasyon İçişleri Bakanlığı'na bağlı toplamda 927 kişi görev yapmaktadır (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ise Sırp Cumhuriyeti İçişleri Kanunu'na bağlı olarak görev ve sorumluluklarını yürütmektedir. Söz konusu Kanun'un 4 üncü maddesi uyarınca, polisin temel sorumlulukları şöyledir: Kişilerin can güvenliğini sağlama, insan hak ve özgürlüklerini koruma, her türlü mülkün korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, suçluların tespiti ve suç işleyenlerin yetkili makamlara bildirilmesi, tutuklanması, hukuk düzeninin korunması, belirli kişilerin ve tesislerin korunması, toplumsal olayların güvenliği ve yollardaki trafiğin güvenliği ve kontrolü olarak belirlenmiştir (Official Gazette of RS No. 4/12 and No. 33/14). Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Bosna Hersek Federasyonu ile kıyaslandığında merkezi yönetim esasıyla teşkil edilmiştir. Altı kamu güvenliği merkezi ve yerel yönetim düzeyinde yer alan polis müdürlükleri doğrudan Sırp Cumhuriyeti

İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Söz konusu Bakanlık dâhilinde 6.858 kişi çalışmaktadır (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

Bosna Hersek Brčko Özerk Bölgesi Polisi ise gerek Sırp Cumhuriyeti gerekse Bosna Hersek Federasyonu bölgelerine göre en merkezi polis teşkilatına sahiptir. Tek bir genel müdüre bağlı olarak teşkilatlanmış, görev ve sorumluluklar yönünden birbiriyle örtüşmeyen yedi birim ve bir operasyon merkezinden oluşmaktadır. 306 polisin görev yaptığı Bosna Hersek Brčko Özerk Bölgesi Polisi, sorumluluk sahası içerisinde Bosna Hersek Anayasası ve uluslararası hak ve özgürlükler ekseninden ayrılmamak koşuluyla sorumluluk coğrafyası içinde kendi içinde tamamen özerk bir yapıya sahiptir (Official Gazette of Brcko District 31/09, 60/10 and 31/11).

2.3. Bosna Hersek üçüncü düzey polis sistemi

Bosna Hersek'te üçüncü düzey adı verilebilecek devlet düzeyinde teşkilatlanmış üç polis birimi bulunmaktadır: Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı (SIPA), Bosna Hersek Sınır Polisi ve Polis Birimleri Koordinasyon Başkanlığı. Söz konusu üç birim de operasyonel anlamda Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı'na bağlıdır. Güvenlik Bakanlığı'nın herhangi bir polis gücü bulunmamaktadır ve idari görevleri sivil olarak icra etmektedir. Ayrıca Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Bosna Hersek Yabancılar Hizmetleri, Adli Soruşturmalar ve Uzmanlık Ajansı, Eğitim Birimi ve Polis Destek Ajansı da sivil hizmet şeklinde görev yapmaktadır.

2.3.1. Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı (SIPA)

Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak aynı zamanda operasyonel bağımsızlığa sahip olan Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı (SIPA), 2004 yılında idari bir birim olarak kurulmuştur. SIPA'nın yetki ve sorumlulukları, ilgili kanunda belirtildiği üzere çoğunlukla Bosna Hersek yüksek mahkemelerine intikal eden suçların soruşturulması üzerine yoğunlaşmış bir anlamda adli polislik birimdir (Official Gazette of BiH no. 27/04, 63/04, 35/05, 49/09 and 40/12). SIPA'nın sorumluluk sahasına giren suçlar esas olarak uluslararası organize suçlar, terör suçları, savaş suçları, insan kaçakçılığı ve uluslararası hukuk çerçevesinde insanlığa karşı işlenmiş suçlarla birlikte büyük çaplı mali suçlardır.

SIPA, ülkedeki en yüksek polis rütbesine sahip ve Güvenlik Bakanı ile Bosna Hersek Bakanlar Kurulu'na karşı doğrudan sorumlu bir genel müdür tarafından yönetilmektedir. SIPA, Bosna Hersek Polis Kanunu, Bosna Hersek Kişisel Verilerinin Korunması Kanunu, Gizli Verilerin Korunması Hakkında Kanun ve Bosna Hersek'in diğer düzenlemelerine uygun olarak veri kayıtlarını tutmakla yükümlüdür ve bu verileri düzenli istatistikler halinde yayınlamaktadır. Mevcut lojistik ve personel potansiyeli çerçevesinde SIPA, organize suçlarla mücadeleye ilişkin ülkedeki soruşturmaları yapmakla yükümlüdür. Ajansın merkezi Saraybosna'da olup Banja Luka, Mostar, Saraybosna ve Tuzla'da bölge ofisleri bulunmaktadır. SIPA'nın 711 çalışana sahip olup, çalışanların çoğunun Hırvat asıllı olması dikkat çekicidir (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019).

2.3.2. Bosna Hersek sınır polisi

Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak aynı zamanda operasyonel bağımsızlığa sahip olan bir diğer idari kurum da Bosna Hersek Sınır Polis Teşkilatı'dır. Bosna Hersek 1551 kilometrelik devlet sınırı ve 55'i uluslararası 34'ü iç sınır olmak üzere 89 sınır kapısına sahip bir ülkedir. Bosna Hersek Sınır Polisi Kanunu ile kurulan teşkilatın temel görevi, Bosna Hersek sınırlarında Ceza Kanunu'nda

öngörülen suç eylemlerinin önlenmesi, tespiti ve soruşturulmasıdır (Official Gazette of BiH, No. 50/04, 27/07 ve 59/09). Bu kapsamda Sınır Polisi, pasaport ve vize sahteciliği, yabancılar ve mülteci hareketleri ve ikametlerinin düzenlenmesi, sınırdaki kaçakçılık suçlarının önlenmesi ve tespitiyle yükümlüdür.

Bosna Hersek Sınır Polisi, sivil hava trafiğinin korunması ile Bosna Hersek'teki uluslararası havaalanlarının ve binaların güvenliğine yönelik tedbirler alma yetkisine sahiptir. Bosna Hersek Sınır Polisi içinde, sınır ötesi organize suçlar ve özellikle de insan ticareti, yasadışı göçler ve mal kaçakçılığı gibi yasadışı organize suç eylemlerinin önlenmesi ve tespiti konusunda yetkili bir Merkezi Soruşturma Dairesi bulunmaktadır. Bosna Hersek Sınır Polisinin Genel Merkezi Saraybosna'da olup, yaklaşık 2.500 çalışanı mevcuttur (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019).

2.3.3. Bosna Hersek Polis Birimleri Koordinasyon Müdürlüğü

Bosna Hersek Polis Birimleri Koordinasyon Müdürlüğü'nün temel görev ve yetkileri ilgili kanunda şu şekilde belirlenmiştir:

- (a) Bosna Hersek polis örgütleri arasında iletişim, iş birliği ve eşgüdümün sağlanması
- (b) Polisi ilgilendiren işlerde uluslararası önleme ya da ortak çıkarlara yönelik meselelerle ilgili yabancı ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve iletişim kurma;
- (c) Bosna Hersek dâhilinde polis teşkilatlarının birbirleriyle veya Bosna Hersek Mahkemesi'nin yetkileriyle ilgili meseleleriyle ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmasının sağlanması;
- (d) Bosna Hersek'teki polis meseleleriyle ilgili prosedürlerin standartlaştırılması, güvenlikle ilgili önemli bilgilerin Bosna Hersek ilgili makamlarına günlük olarak bildirilmesi;
- (e) Bosna Hersek'te önemli kurum, kişi ve tesisleri fiziki ve teknik koruma faaliyetleri ile diplomatik misyonların korunması
- (f) Bosna Hersek'in güvenliği için gerekli istihbaratı toplanması, analiz edilmesi ve gerekli yerlere bildirilmesi
- (g) Kanunların öngördüğü diğer çalışmaların yanı sıra, Müdürlüğün yetkisine giren polis iş birliğine ilişkin uluslararası anlaşmaların imzalanması ve uygulanması (Official Gazette BiH, No. 36/08).

Bosna Hersek Polis Birimleri Koordinasyon Müdürlüğü bünyesinde, iş birliğinin özel hükümler ile düzenlendiği INTERPOL ve EUROPOL ile irtibatı sağlayan bir İş Birliği Ofisi bulunmaktadır. Söz konusu ofisin görevi, organize suçlar ve diğer uluslararası suçlarla mücadelede polis kuvvetleri ve adli organlarla iş birliğini "İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si" ruhu çerçevesinde sağlamak ve iyileştirmek olarak tanımlanmıştır (Official Gazette BiH, No. 36/08). Bosna Hersek Polis Birimleri Koordinasyon Müdürü, doğrudan Güvenlik Bakanı ve Bosna Hersek Bakanlar Kurulu ile Müdürlüğün çalışmalarından sorumlu olarak belirlenen iki milletvekiline bağlı görev yapmaktadır. Merkezi Saraybosna'da bulunan Müdürlüğün 1.268 sivil, 825 polis çalışanı bulunmaktadır (Aljoša Čampara, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2019).

3. Bosna Hersek Polis Sisteminin Temel Sorunları

3.1. Polis-siyaset ilişkisi

Bosna Hersek polis sistemi yeniden yapılandırıldığı tarihten itibaren her ne kadar temel kuruluş prensiplerinden biri polisin depolitizasyonu olsa da, mevcut durum itibariyle- kanunlar nezdinde

bağımsız ve tarafsız olmasına rağmen- uygulamada siyasi yöneticilerin doğrudan etkisine açık olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu iddianın doğruluğunu çeşitli uluslararası bağımsız kuruluşların Bosna Hersek Polis Teşkilatı ile ilgili raporlarından da teyit etmek mümkündür (Nusret Besirevic, kişisel görüşme, 18 Mayıs 2019). Keza seçim kampanyaları gerçekleştirilirken pek çok muhalif siyasetçi ve yöneticinin geniş polis operasyonları kapsamında tutuklamalarının gerçekleştirildiği, seçimlerin ardından kurulan yeni hükümetlerle söz konusu tutuklamalara ilişkin davaların delil yetersizliği nedeniyle sona erdirildiği bir gerçektir.

Dönemin Bosna Hersek Federasyon Başkanı Budivko Budimir hakkında 2013 yılında organize suç şebekeleriyle ilişkisi olduğu, görevini kötüye kullandığı, yasadışı arabuluculuk ve rüşvet aldığı iddialarıyla tutuklama kararı çıkarılmıştır. Çeşitli uzatma kararları ile üç ay tutuklu kalan Budimir hakkında aynı yıl gerçekleşen hükümet değişikliği sonrasında delil yetersizliğinden serbest bırakılma karar verilmiştir (PointPulse, 2015, s.7). Yine Ekim 2014'teki Bosna Hersek genel seçimlerinin Hırvat cumhurbaşkanı adayı, seçimlerin yaklaşık bir ay öncesinde Federal Hükümet Tarım, Su ve Ormancılık eski Bakanı Jerko Ivanković Lijanović ve Federal Hükümet Ticaret Bakanı Milorad Bahilj ile kanton düzeyinde pek çok bakan ve üst düzey yetkililerden 11 kişi SIPA tarafından tutuklanmıştır (Lakic, 2019a). Seçim kampanyaları devam ederken haklarında vergi kaçakçılığı, organize suç örgütlerine yardım, dolandırıcılık ve kara para aklama suçlarından soruşturma açılan ve polis tarafından gözaltına alınan Lijanović ve diğer parti üyeleri hakkında cezai kovuşturma hiçbir zaman başlatılmayarak seçimler sonrasında haklarında cezai kovuşturmaya gerek olmadığına dair karar çıkarılmıştır (Lakic, 2019a).

Özellikle 2008 polis reformlarının ardından ve akabinde Avrupa Birliği'nin Bosna Hersek polis sistemi üzerindeki gözetim ve denetiminin gücünü yitirmesiyle birlikte yukarıda bahsi geçen örneklerin benzerlerine sıklıkla rastlamak mümkündür. Bosna Hersek polisinin siyasi iradeyle örtüşen hukuk dışı tutuklamalar ve gözaltılarda bulunması, aynı zamanda halk nezdinde ceza adalet sisteminin ve hukukun üstünlüğü ilkesine olan inancın da zedelenmesine neden olmaktadır.

3.2. Etnisiteye dayalı temsiliyet dengesi sorunu

Bosna Hersek'te 2013 yılında yapılan nüfus sayımına göre toplam ülke nüfusu 3 milyon 531 bin 159 kişinin %50,11'ini Boşnaklar, %30,78'ini Sırlar, %15,43'ünü Hırvatlar ve kalanını diğer etnik gruplar oluştururken, halkın %50,7' sinin Müslüman, %30,75'inin Ortodoks, %15,19'unun ise Katolik olduğu belirlenmiştir. Bosna Hersek nüfusunun entitelere göre dağılımına bakıldığında ise Bosna Hersek Federasyonu'nda (FBiH) 2 milyon 371 bin 603 kişi yaşarken, Sırp Cumhuriyeti'nde 1 milyon 326 bin 991, Brčko Özerk Bölgesi'nde ise 93 bin 28 kişinin yaşadığı açıklanmıştır (Census of Population BiH, 2013, s.5). Yine aynı nüfus sayımında Bosna Hersek Federasyonu nüfusunun %70,04'ünü Boşnaklar, %22,4'ünü Hırvatlar, %3,6'sını Sırlar oluştururken; Sırp Cumhuriyeti nüfusunun %81,51'ini Sırların, %13,99' unu Boşnakların, %2,4'ünü Hırvatların oluşturduğu kaydedilmiştir. Brčko Özerk Bölgesinde ise nüfusun %42,36'sını Boşnaklar, %34,58'ini Sırlar, %20,66'sını ise Hırvatlar oluşturmaktadır (Census of Population BiH, 2013. s.8).

Dayton Barış Anlaşması sonrasında zorunlu kılınan Anayasa değişikliği ile birlikte Bosna Hersek'te tüm kamu kurumlarında 1991 tarihli nüfus sayımında belirlenen oranlı etnik temsiliyet zorunlu kılınmıştır. Her türlü kamu kurum ve kuruluşu gibi Bosna Hersek polis teşkilatı dâhilinde de etnik nüfusla doğru orantılı bir temsiliyet gerekliliğine rağmen Bosna Hersek polis teşkilatında 1995 yılından bu yana söz konusu anayasal yükümlülüğün yerine getirildiğinden bahsetmek olanaklı değildir.

Tablo 1.

Bosna Hersek Birimlerinde Görevli Polislerin Etnik Kimliklerine Göre Yüzdeler Dağılımı (Europe Report N°164 ve yazarın kişisel görüşmelerinden derlenmiştir)

Polis Birimleri	Boşnak Polis Yüzdesi	Sırp Polis Yüzdesi	Hırvat Polis Yüzdesi	Diğerleri
Sırp Cumhuriyeti Polisi	6,40	92,20	0,90	0,50
Brčko Polis Birimi	39.30	44.80	14.70	1.10
Bosna Hersek Federasyon Polisi	68.80	9.90	19.20	2.00
Saraybosna Kanton Polisi	72.72	11.00	8.14	8.14
Tuzla Kanton Polisi	82.50	6.80	7.40	3.30
Zenica Kanton Polisi	73.90	6.20	18.40	1.50
Mostar Kanton Polisi	44.10	8.50	47.10	0.30
Travnik Kanton Polisi	51.90	4.90	43.00	0.20
Bihac Kanton Polisi	85.80	10.60	3.40	1.20
Gorazde Kanton Polisi	80.10	19.90	0.00	0.00
Orasje Kanton Polisi	12.90	10.60	75.30	1.20
Livno Kanton Polisi	3.00	16.60	80.40	0.00
Ljubuski Kanton Polisi	0.80	0.00	99.20	0.00

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere Bosna Hersek birinci ve ikinci düzey polis birimlerinde görevli polislerin etnik dağılımları birbirinden oldukça bağımsızdır. Sırp Cumhuriyeti nüfusunun yaklaşık %20'sini Boşnaklar oluştururken Boşnak nüfusun polis teşkilatındaki temsiliyeti %6,4'tür. Bağımsız uluslararası gözlem kuruluşu PointPulse'ın verilerine göre Sırp Cumhuriyeti polis teşkilatı içindeki Boşnak ve Hırvat kökenli polisler hassas ve etkin faaliyetlerden uzak tutularak özellikle polis denetimiyle ilgili ve çeşitli yönetim pozisyonlarına neredeyse getirilmemektedir (Pointpulse, 2015, s.5). Yine nüfusun %15'ine yakın bir bölümünü Sırp ve Boşnakların oluşturduğu Ljubuski kantonundaki polis birimleri içerisinde hiç Sırp kökenli polis bulunmazken, Boşnak kökenli polis sayısı ise yok denecek kadar azdır. Benzer temsiliyet dengesizliği %10'a yakın Hırvat nüfusu barındıran Gorazde kantonu için de geçerlidir ki söz konusu kanton polisi içerisinde hiçbir Hırvat kökenli polis görev yapmamaktadır.

3.3. Sırp Cumhuriyeti'nin etnik milliyetçiliğe dayalı polis yapılanma girişimleri

Her ne kadar çalışmanın pek çok yerinde belirtildiği üzere Bosna Hersek polis sisteminin kuruluş prensiplerinden biri etnik kimliklerin bir arada ve eşit temsiliyet esasına dayansa da özellikle son yıllarda Sırp Cumhuriyeti bölgesinde bu prensibi çiğneyen pek çok girişimde bulunulmuştur. Sırp Cumhuriyeti'nde son dönemde yükselen aşırı milliyetçiliğin etkisinin Rusya Federasyonu desteğiyle de birleşerek istikrar içinde yaşamayı tehdit eden çeşitli uygulamalarla gün yüzüne çıktığını söylemek

mümkündür. Bu savın en önemli göstergelerinden biri de 2018 ve 2019 yıllarında Sırp Cumhuriyeti içinde yedek polis gücü kurma girişimleri ve askeri jandarma sistemine geçiş uygulamalarıdır.

Bosna Hersek'teki Sırp Cumhuriyeti Meclisi, 18 Nisan 2019 itibarıyla mevcut polis teşkilatına yardımcı bir kuvvet olarak kurulması öngörülen bir destek polis kuvveti tasarısını kabul etmiştir (Bosnian Serbs Vote to Form Reserve Police, 2019). Söz konusu destek polis kuvvetinin 1.000'den fazla silahlı subaydan oluşturularak tutuklama, baskın ve operasyonlar dâhil tüm geniş polis yetkilerine sahip olması planlanmıştır (Kovacevic, 2019). Bu girişimin istikrar dengesine yönelik en önemli tehdit unsuru ise bahsi geçen destek polis biriminde göreve alınacak polis memurlarının bir kısmının geçmişte bir dizi savaş suçuna karışmış olduğu gerçeğidir (Kovacevic, 2019a). 2018 yılının sonlarında ortaya atılan, Boşnak ve Hırvat yöneticilerin sert eleştirilerine maruz kalan bu girişim karşısındaki tehlike arz eden bir diğer gelişme ise aynı dönemde Bosna Hersek Federasyonu'nun da Boşnak ve Hırvatlardan oluşan benzer destek polis kuvvetinin teşkil edilmesine yönelik çalışmalara başladığını açıklamasıdır (Williams, 2019). Zira mevcut anayasal düzen karmaşası içerisinde devam ettirilmeye çalışılan siyasi istikrarın çok nazik dengeler içinde seyrettiği bir dönemde böyle bir girişimin siyasal ve toplumsal düzeyde yeni kaoslara sebep olacağı aşikârdır. Söz konusu girişimin ardından Bosna Hersek'te faaliyetine devam eden Yüksek Temsilciler Dairesi, Bosna Hersek Federasyonu yetkilileri tarafından göreve çağrılarak uluslararası toplumu ve Yüksek Temsilciler Dairesi'ni Bosna Hersek'teki istikrarın ve kurumlardaki polis güçleri dengesinin korunması adına Sırp Cumhuriyeti'nin destek polis kuvvetlerinin kurulmasının engellenmesi için göreve çağırılmıştır. Bu çağrı üzerine Yüksek Temsilciler Dairesi, Nisan 2019 ayı içerisinde yaptığı açıklamada "her iki tarafta da destek polis kuvvetleri oluşturma girişiminin Bosna Hersek'te barış ve istikrara katkıda bulunmadığı"ni belirterek, durumu "güvensizlik ve karşılıklı rekabeti ortaya çıkaran, ülkede gerginlik ve bölünmeler yaratabilecek, istikrarı tehdit eden bir gelişme olduğu için endişe verici" olarak yorumlamıştır (Kovacevic, 2019a). Yüksek Temsilciler Dairesi tarafından yapılan bu açıklama aylar boyunca karşılığını bulamamıştır. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Matthew Palmer ve ABD'nin Saraybosna Büyükelçisi Eric Nelson'ın Haziran 2019 ayının başında Sırp Cumhuriyeti üst düzey yöneticileri ile yaptığı toplantının ardından Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı 24 Haziran 2019'da yaptığı açıklamada, yeni yedek polis kuvvetinin kurulmasını öngören değişikliklerin rafa kaldırıldığını açıklamıştır (Kovacevic, 2019b).

Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, her ne kadar bahsi geçen destek polis gücünü uygulamaya koyma nedeninin "göçmen krizinin yoğunluğunun artması beklenen bir dönemde ülkede en yüksek güvenlik seviyesini sağlamak" olduğunu belirtmiş olsa da, başta böyle bir kuruluşun toplumdaki tepkileri kışkırtma ve bölünmeleri teşvik edici yönünün bulunduğu tartışılmaz bir gerçektir (Kovacevic, 2019b). Ayrıca söz konusu polis gücünün gerek lojistik, gerek eğitim, gerekse teçhizat yönünden getirdiği yükün Sırp Cumhuriyeti'nin mevcut imkânları ile tesis edilemeyeceği ve örtülü de olsa bu projeye Rusya Federasyonu'nun finansal destek verecek olması konuyu daha netameli hale getirmektedir.

Nihayetinde, Sırp Cumhuriyeti tarafından yeni bir destek polis gücü oluşturmak yerine mevcut polis yapısının daha verimli hale getirilmesine yönelik alınan karar, Sırp yetkilileri tarafından ilan edildikten sonra Bosna Hersek Federasyon İçişleri Bakanı Aljosa Campara da verdiği demeçte, "Sırp Cumhuriyeti destek polis gücü girişiminden vazgeçmesinin ardından Bosna Hersek Federasyonu bünyesinde de benzer destek polis gücü kurma girişimlerinin askıya alındığı"ni açıklamıştır (Kovacevic, 2019b).

Yukarıda açıklanan krizin sonuca bağlanmasından yalnızca birkaç ay sonra Sırp Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, yeni jandarma polis birliğinin kurulduğunu 24 Eylül 2019 günü Zaluzani'de bir törenle resmen açıklayarak yeni bir gerginliğe neden olmuştur (Lakic, 2019b). Sırp Cumhuriyeti bünyesinde yarı militer bir jandarma teşkilatının kurulma fikri, Sırp Cumhuriyeti'nin Haziran ayında yeni bir destek polis kuvveti oluşturma planının geri çekilmesinin hemen ardından ortaya atılmıştır. Özellikle Bosna Savaşı kurbanlarının aileleri ve Boşnak savaş gazilerinden oluşan sivil toplum örgütleri başta olmak üzere

NATO üyeliği halen askıda olan ama bu konudaki başvurusu geçerli olan Bosna-Hersek'in Batılı müttefikleri tarafından şiddetle eleştirilen Jandarma kuruluşu güncel yeni bir gerilimin de öncüsü olmuştur.

Şüphesiz Sırp Cumhuriyeti ile Bosna Hersek Federasyonu yönetimi arasında var olan pek çok gerilimin bahsi geçen kolluk teşkilatları üzerinden de açığa çıkmasında özellikle Sırp Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Milorad Dodik'in önemli bir rolü olduğu değerlendirilmektedir. Milorad Dodik, 2018 Devlet Başkanlığı konseyi seçimlerinde Bağımsız Sosyal Demokratlar Birliği adına aday olarak seçimleri kazanmıştır. Dodik'in sık sık dile getirdiği Srebrenice katliamının Müslümanlar tarafından uydurulmuş bir efsane olduğu, Sırp Cumhuriyeti'nin Bosna Hersek'ten ayrılması gerektiği ve NATO üyeliğinin askıya alınmasında en büyük pay sahibi olarak Rusya Federasyonu ile yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu bilinmektedir. Bosna Hersek'teki üçlü cumhurbaşkanlığı sisteminin Sırp üyesi olan Milorad Dodik, 24 Eylül 2019 günü yeni Sırp Jandarma biriminin kuruluş töreninden yaptığı açıklamada rafa kaldırılan yedek polis kuvveti kurma fikrinden vazgeçmediğini Sırp Cumhuriyeti topraklarını korumanın ve savunmanın en iyi yolunun bu olduğunu belirtmiştir (Bosnia's Republika Srpska Entity Parades Gendarmerie, 2019). Sırp Cumhuriyeti jandarma biriminin yakın dönemde Bosna Hersek kolluk güçleri arasında yeni bir gerilime neden olacağı, beklenen gelişmelerden biri olarak değerlendirilmektedir.

3.4. Artan yasadışı göç ve sınır polisinin yetersizliği

Avrupa'ya gitmeyi hedefleyen başta Suriyeli göçmenler olmak Bosna Hersek üzerinden yasadışı geçiş için ülkeye girmeye çalışan göçmen sayısında özellikle son 5 yıl içerisinde önemli bir artış yaşanmaktadır. Özellikle Bosna Hersek üzerinden Avrupa ülkelerine geçmeye çalışan göçmen ve mültecilerin çoğunlukla Suriye, Pakistan, Afganistan, Cezayir, Libya, Fas, Filistin toprakları ve Irak'tan geldiği bilinmektedir (Kalan, 2019).

Artan yasadışı göçmen akınıyla birlikte Sırbistan ve Karadağ'dan gelen tüm yük taşıtları ve trenlerin kontrolleri ve uluslararası kaçakçılıkların önlenmesi 1151 kilometrelik sınıra sahip Bosna Hersek için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Zira Bosna Hersek Sınır Polisi'nin mevcut 1.847 polis çalışanı iş yükü ve sınır denetim, koruma görevleri için yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Yapılan açıklamalarda Sınır Polisi için en az 1.000 kişiye daha ihtiyaç duyulduğu sıklıkla dile getirilmektedir (Održana 146. Sjednica Vijeća Ministara BiH, 2018).

Bosna-Hersek Bakanlar Konseyi, Sırbistan ve Karadağ'ın doğu komşularıyla olan devlet sınırlarının kontrolünü sürdürmesi ve ülkeye yasadışı girişlerin önlenmesi amacıyla devlet düzeyinde ortak operasyon çağrısında bulunmuştur. Diğer taraftan Bosna Hersek Yabancılar Hizmetleri Müdürlüğü, 2018 itibarıyla ülkeye giren 6.000'den fazla yasadışı göçmendeki bahsederek bunların 5.887'si iltica etme niyetlerini ifade etmelerine rağmen sadece 611 kişinin ülkeye resmi olarak iltica ettiğini bildirmiştir (Održana 146. Sjednica Vijeća Ministara BiH, 2018). Söz konusu rakam normalde az gibi görünse de toplam nüfusu 3,5 milyon olan Bosna Hersek için önemli bir oran teşkil ettiği değerlendirilmektedir.

3.5. Rüşvet, yolsuzluk ve halkın polise güvensizliği

Demokratik bir ülkede devletin meşruiyetinin önemli göstergelerinden birini de devlet kurumlarına duyulan güven oluşturmaktadır. Zira halkın gündelik hayatında karşılaştığı devlet çalışanları, aynı zamanda vatandaşın devlete bakış açısını ve dolayısıyla halkın hükümet politikalarına verdiği desteği de belirlemektedir. Bu noktada özellikle polis vatandaş ilişkileri, hukukun üstünlüğü, adalete duyulan güven, devlete duyulan bağlılık gibi meşruiyeti belirleyen önemli unsurları şekillendirmektedir.

Bosna Hersek vatandaşlarının Dayton Barış Anlaşması sonrası polisin etkinliğini artırmaya yönelik pek çok tedbirin alınmasına rağmen, polis reform sürecini tatmin edici bulmadıkları iddia edilebilir. Zira genel olarak Bosna Hersek halkında kolluk kuvvetlerinin suçu önlemeye ilgisiz olduğu ve failleri başarılı bir şekilde soruşturup tespit edemediklerine dair genel bir kanıdan söz etmek mümkündür. 2007'de yapılan araştırmalar, Bosna Hersek vatandaşlarının polisin toplum içindeki en yozlaşmış birimlerinden birini temsil ettiğine inandığını göstermektedir (Pointpulse, 2015).

2018 yılında Pointpulse ağına dâhil Balkan Araştırma ve raporlağa Ağı (BIRN), Belgrad Güvenlik Politikası Merkezi, Saraybosna Güvenlik Araştırmaları Merkezi, Podgorica Alternatif Enstitüsü ve Priştine Kosova Güvenlik Araştırmaları Merkezi ortaklaşa çalışmasıyla Sırbistan, Bosna Hersek, Karadağ ve Kosova'da gerçekleşmiş oldukça geniş çaplı bir araştırmaya göre Batı Balkan'daki insanların %90'ının polislerinin yozlaşmış olduğuna inandığını göstermektedir. Yine 22 Temmuz 2019 tarihinde sonuçları açıklanan bir araştırmaya göre de ankete katılan vatandaşlar, ülkedeki en çok yozlaşmış kurum arasında polis teşkilatını gördüklerini yinelemiştir. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre Bosna Hersek'te vatandaşların çoğu, polisi çoğunlukla kibirli, profesyonelce olmayan ve küstahça davranan kişiler olarak görmekte ve güven duymamaktadır. Yine bu araştırmaya göre Bosna Hersek vatandaşlarının %81'i polisin iktidardaki siyasi partilerin çıkarları için çalıştığına inanmaktadır. Bu durum, halk nezdinde devlet sisteminin meşruiyeti ile ilgili genel bir sorun olduğuna dair bir gösterge olarak kabul edilmektedir.

Sonuç

Birbirinden dini ve kültürel açıdan farklı üç topluluktan oluşan, yaklaşık 25 yıl öncesinde travmatik bir iç savaş sürecinin izlerini hala atlatamayan ülke olarak Bosna Hersek'in sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik bir istikrar içerisinde varlığını devam ettirmesi oldukça hassas dengelere bağlıdır. Üstelik 1995 tarihli Dayton Barış Anlaşması sonucunda ortaya çıkan ve sürdürülmeye çalışılan bu istikrar sisteminin anayasal düzeni, Bosna Hersek halkının ve parlamentosunun bir ürünü değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin inisiyatifi ile ortaya konulan uluslararası bir antlaşmanın bir ekinden oluşan sisteme dayanmaktadır.

Anayasası itibarıyla federal, demokratik bir hukuk devleti ilkesi esasıyla teşkil edilen Bosna Hersek, iktidarın temelde Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırp'lar tarafından karmaşık bir biçimde bölüşümüne dayanmaktadır. Ülkenin hassasiyet içeren bu iç dengelerinin bir arada tutulmaya çalışılmasından kaynaklı olarak aynı zamanda karmaşaları da içeren polis sistemi Bosna Hersek açısından kendine özgü bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde şu sonuçlara ulaşmak mümkündür:

(a) Öncelikle bu çalışma, bir devletin yapısını anlayabilmek için polis teşkilatlarının analizinin önemli bir veri sunacağı ile ilgili bakış açısını doğrular niteliktedir. Keza devletin meşruiyeti anayasal ve hukuk sistemiyle inşa edilmekle birlikte kanun uygulayıcı temel kurum olan polislik teşkilatları faaliyetleri -tıpkı adalet kurumları gibi- teorik hukuk sisteminin uygulamadaki yansımaları içermektedir. Bosna Hersek Anayasası tüm kurum ve kuruluşlarıyla birlikte çoğunlukçu demokrasi yerine üç kurucu halkın uzlaşması esasına dayanmaktadır. Bu minvalde Bosna Hersek polis sistemi de üç kurucu halkın eşit temsiliyetiyle devlet, entite ve kanton düzeyinde hiyerarşik değil koordinasyon prensibine dayanan bir sistemle teşkil edilmiştir. Konsensüs demokrasininin bütünleştirici unsuru olan üstünlük ilkesinin dışlanması doğal olarak Bosna Hersek polis sisteminde de kurumların birbirine üstünlüğünü geçersiz hale getirmiştir. Hukuki ve yapısal olarak üstünlüğün meşru zeminde var olmaması özellikle Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti arasında de facto rekabet ve üstünlük kurma girişimlerine

engel olamamaktadır. Diğer bir deyişle teorik olarak inşa edilen konsensüse dayalı hukuk sistemi çatışma sonrası ülkelerde uygulama düzeyinde her zaman karşılık bulamamaktadır.

(b) Devletlerin temel yapısını gösteren belgeler anayasalardır ve anayasaların devletin egemenliği altındaki halkla mutabakat içerisinde oluşturulması devletin meşruiyet ve bekası için de en önemli unsurlardan biridir. Bosna Hersek Anayasası ve buna bağlı olarak polislik sistemi, önce Birleşmiş Milletler, ardından Avrupa Birliği gözetimiyle sürdürülmeye çalışılan bir yapıyı içermektedir. Geçmişinde totaliter bir devlet içinde yaşamış ve akabinde derin travmalar içeren bir savaşa tanıklık etmiş Bosna Hersek'te anayasa, hukuk sistemi ve buna bağlı polis teşkilatının temel prensiplerinin ülke halkının mutabakatından ve sosyolojik gerçeklerinden bağımsız yapay bir zeminde sürdürülmeye çalışılması uygulama düzeyinde çoğu zaman etkisiz bir mekanizmayı da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar Bosna Hersek'teki sistem gelecekteki olası çatışmaları önlemek adına konsensüse dayalı olarak inşa edilmiş olsa da konsensüsün neredeyse hiç bir zeminde sağlanamayışı Bosna Hersek'te herhangi bir karar ya da uygulama düzeyinde ilerlemeyi de sağlayamamaktadır.

(c) Teorik olarak Bosna Hersek'te kurulu sistem üç halkın bir arada yaşaması esasına dayalı olarak teorik açıdan polislik kurumu içinde de eşit temsiliyete dayalı prensipleri içerse de gerçekte kantonlar hatta mahalleler düzeyinde birbirinden ayrışan yerleşimlerde polis teşkilatları içinde önemli temsiliyet farkları bulunmaktadır. Uygulamada nüfus çoğunluğuna sahip halk topluluğu yönetimi o bölgedeki azınlık olan halkın içinden polisleri ya göreve almamakta ya da önemli yönetim görevlerine getirmemektedir.

Sonuç olarak, Bosna Hersek polis sisteminin ortaya koyduğu deneyim özellikle çatışma sonrası ülkeler ve çok uluslu devletler açısından hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarıyla önemli bir örnek sunmaktadır. Olumlu yönden bakıldığında Bosna Hersek'te –en azından prensip yönünden- polis teşkilatlarının yerel ihtiyaçlara yönelik farklılaşabilmesi, kurum içinde kurucu halkların eşit temsiliyet ilkesinin sürdürülebilmesi, polis birimleri arasındaki koordinasyonun sağlanmasının verimli etkisi ve hızlı reform süreçlerinin uluslararası toplumla hızla entegrasyon açısından önemli katkılar sağlaması önemli bir başarıdır. Diğer taraftan mevcut polis sisteminin Anayasa'daki konsensüs ilkesi gereği ortak paydada buluşmayı çoğu zaman engelleyerek hızlı karar alma ve uygulama noktasında kurumları sekteye uğratması, kendi haline bırakıldığında kısa süre içerisinde çatışmacı ve rekabetçi politika ve uygulamalarla istikrarı tehdit edebilecek potansiyeli her zaman barındırması, iç denetim mekanizmalarından yoksun bir polis sisteminin yozlaşmaya açık bir zemin oluşturması, ulusal ihtiyaçlardan ziyade uluslararası toplumun çıkarları doğrultusunda formüle edilen polis sisteminin halkın gözünde meşruiyetini sağlayamayarak sağlıklı işleyebilmesi adına sürekli uluslararası bir gözetim ve denetime ihtiyaç duyması, söz konusu polis sisteminin temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Kaynaklar

Avramovic, F. (2019). Balkan countries see police as corrupt, report says. *Balkan Insight*. 23 Temmuz 2019, <https://Balkaninsight.Com/2015/07/23/Western-Balkans-Citizens-Believe-Police-Is-Corrupted-Report-Says/> adresinden edinilmiştir.

Bosnian Serbs vote to form reserve police seen as threat by Muslims. (2019, 19 Nisan). *Euractiv*. <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bosnian-serbs-vote-to-form-reserve-police-seen-as-threat-by-muslims/> adresinden edinilmiştir.

Bosnia's Republika Srpska entity parades gendarmerie. (2019, 24 Eylül). N1Info. <http://rs.n1info.com/English/NEWS/a528690/Bosnia-s-Republika-Srpska-entity-parades-gendarmerie.html> adresinden edinilmiştir.

Census of Population BiH. (2013, 5 Kasım). First release. *Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina*. http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf adresinden edinilmiştir.

Dayton Peace Agreement, Annex 11: Agreement on International Police Force. http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_Id=380 adresinden edinilmiştir.

Europe Report N°160. (2005). EU crisis response capability revisited. *Bosnia's Stalled Police Reform: No Progress, No EU*. Belgrade.

International Crisis Group. (1999). Is Dayton failing? Bosnia four years after the peace agreement. *ICG [Bosnia]*. Sarajevo.

Kalan, D. (2019, 20 Şubat). In Bosnia, a migrant way station is becoming a winter prison. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2019/02/20/in-bosnia-a-migrant-way-station-is-becoming-a-winter-prison-bihac-croatia-borici-refugees/> adresinden edinilmiştir.

Kovacevic, D. (2019a). Controversial reservist police force plans dropped in Bosnia. *Balkan Insight*. 24 Haziran 2019, <https://balkaninsight.com/2019/06/24/controversial-reservist-police-force-plans-dropped-in-bosnia/> adresinden edinilmiştir.

Kovacevic, D. (2019b). Bosnian entities' plans for new reservist police forces criticised. *Balkan Insight*. 10 Haziran 2019. <https://balkaninsight.com/2019/06/10/bosnian-entities-plans-for-new-reservist-police-forces-criticised/> adresinden edinilmiştir.

Lakic, M. (2019a). Bosnia to strengthen border police after migrant increase. *Balkan Insight*. 19 Haziran 2019, <https://balkaninsight.com/2018/06/19/bosnia-s-police-border-getting-new-200-members-06-19-2018/> adresinden edinilmiştir.

Lakic, M. (2019b). Bosnian Serbs unveil controversial new gendarmerie force. *Balkan Insight*. 24 Eylül 2019, <https://balkaninsight.com/2019/09/24/bosnian-serbs-unveil-controversial-new-gendarmerie-force/> adresinden edinilmiştir.

Law on Direction for Coordination of Police Bodies And on Agencies of Support to Police Structure Of BiH, *Official Gazette Of BiH No.36/08*. <http://www.fbihvlada.gov.ba/english/zakoni/> adresinden edinilmiştir.

Law on Internal Affairs of Republika Srpska. *Official Gazette of RS No. 4/12*. <https://mup.vladars.net/eng/index.php?vijest=propisi&vrsta=rs> adresinden edinilmiştir.

Law on Internal Affairs of The Federation of BiH, *Official Gazette of BiH No. 81/2014*. <http://www.fbihvlada.gov.ba/english/zakoni/>. Erişim tarihi: 19 Eylül 2019.

Merlingen, M. ve Ostrauskaite, R. (2006). The AUPM in Bosnia. (iç) *EU Peacebuilding and Policing: Governance and the European Security and Defence Policy*. Merlingen, M ve Ostrauskaite, R. (Ed.). Abingdon: Routledge.

Mounier, G. (2007). European police missions: From security sector reform to externalization of internal security. *HUMSEC Journal*. Cilt 1. Graz: European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy.

Noocleous, M. (2008). *Toplumsal düzenin inşası*. (Çev.) Ahmet Bekmen, İstanbul: H2O Yayıncılık.

Održana 146. Sjednica Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine. (2018, 18 Haziran). http://vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=28581&langTag=bs-BA adresinden edinilmiştir.

Official Gazette of BiH No. 27/04, 27/07, 35/05, 40/12, 49/09, 50/04, 59/09, 63/04, 35/05, 49/09 ve 40/12. <http://www.fbihvlada.gov.ba/english/zakoni/> adresinden edinilmiştir.

Official Gazette of Brcko District 31/09, 60/10 and 31/11.

http://www.ohr.int/?ohr_archive=supervisory-order-extending-the-mandate-of-the-independent-board-for-selection-and-review-of-work-of-the-chief-of-police-and-also-mandating-the-brcko-district-assembly-to-amend-the-law-on-police-of-th. adresinden edinilmiştir.

Öz Yıldız, S. (2016). *Demokratik polislik*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Padarariu, A.M. (2014). The implementation of police reform in Bosnia and Herzegovina: Analysing UN and EU efforts. *Stability: International Journal of Security & Development*. 3(1): 4,1-18.

Pointpulse. (2015). Western Balkans pulse for police integrity and trust assessment of police integrity in Bosnia and Herzegovina. *Belgrade Centre for Security Policy*. Belgrad.

Williams, Z. (2019, 30 Haziran). Republika Srpska withdraws plans for a controversial reservist police force in Bosnia and Herzegovina. *The Organization of World Peace*. <https://theowp.org/republika-srpska-withdraws-plans-for-a-controversial-reservist-police-force-in-bosnia-and-herzegovina/>. adresinden edinilmiştir.

Wisler, D. (2005). The police reform in Bosnia and Herzegovina. (iç) A. Ebnother ve P. Fluri (Ed.) *Consortium Working Group Security Sector Reform* (ss: 139-160). Vienna.